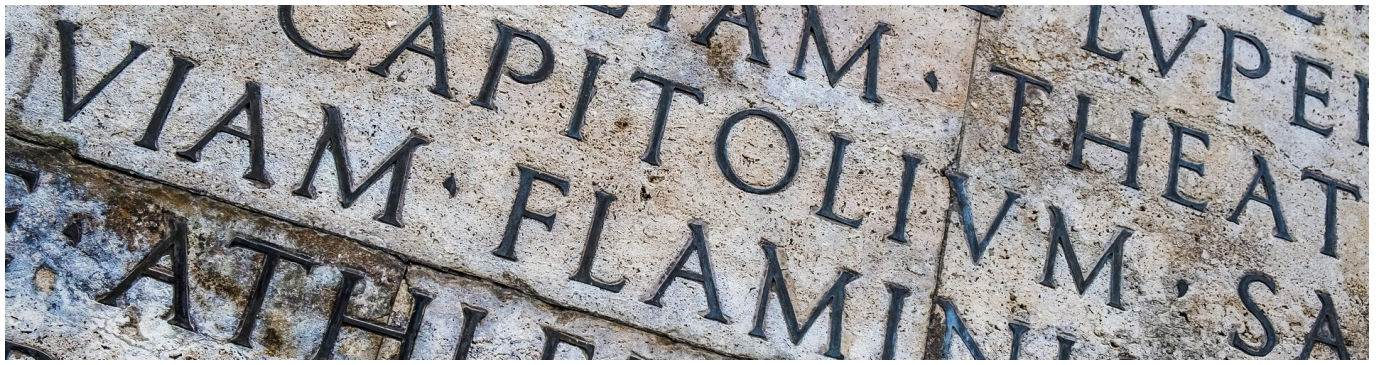
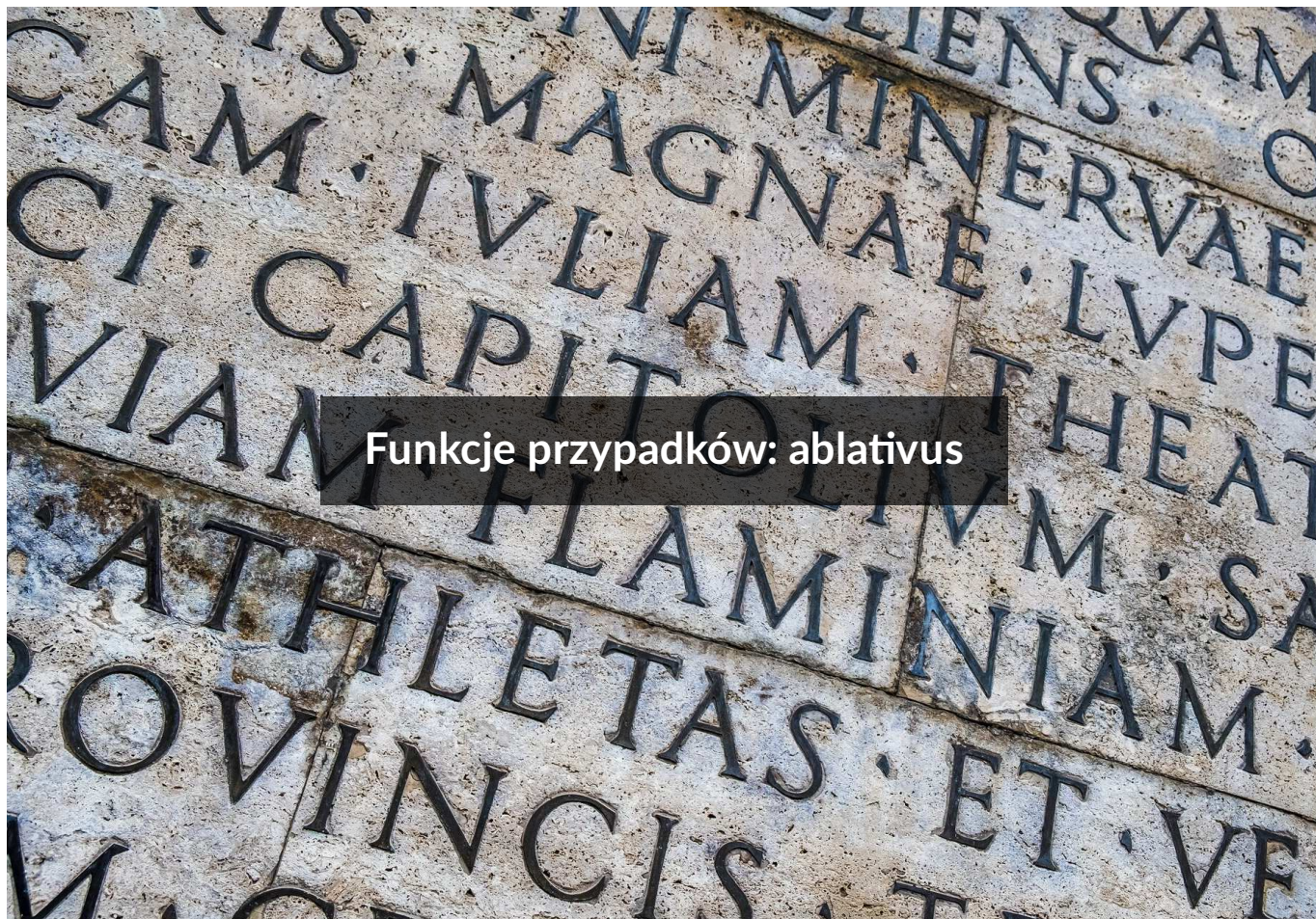

Funkcje przypadków: ablativus

- [Funkcje przypadków: ablativus](#)

Funkcje przypadków: ablativus

Ważne daty

19 p.n.e. – śmierć Wergiliusza. Wydanie Eneidy;

XIV w. – powstanie anonimowej ryciny - ilustracji *Założenie Kartaginy przez Dydonę*;

1599 - 1661 – życie Andrei Sacchiego;

I poł. XVII w. – powstanie obrazu Andrei Sacchiego *Śmierć Dydony*;

1711 – powstanie rzeźby Augustine'a Cayota *Śmierć Dydony*;

1747 – powstanie obrazu Pompeo Girolamo Batoniego *Dydona i Eneasz*;

1815 – powstanie obrazu Pierre'a Narcisse'a Guerina *Eneasz opowiada Dydonie o upadku Troi*.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

1. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:
2. zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
 - a) szyk zdania łacińskiego.
4. identyfikuje, z wykorzystaniem posiadanej wiedzy na temat gramatyki łacińskiej, formy podstawowe słów występujących w tłumaczonym tekście;
7. zna zasady tworzenia spójnego i zgodnego z polską normą językową przekładu z języka łacińskiego na język polski.

Nauczysz się

- rozpoznawać funkcje ablativu w zdaniu głównym;
- stosować ablatiwy w różnych funkcjach w zdaniach łacińskich;
- opowiadać mit o Dydonie i Eneaszu;
- rozpoznawać jego reprezentacje w sztuce.

Funkcje przypadku - ablativus

Film dostępny na portalu epodreczniki.pl

Film edukacyjny Funkcje przypadku – ablativus. Film przedstawia funkcje przypadku, który lektor opisuje w następujący sposób: Spójrzmy na pochodzącą z XIV wieku rycinę anonimowego autora, przedstawiającą założenie Kartaginy. Co się tu dzieje? Temporibus antiquis Carthago a Didone condita est. Przy pomocy użytej w funkcji okolicznika formy ablatiwu, temporibus antiquis, możemy wyrazić, KIEDY dana czynność została wykonana. W tym przypadku dowiadujemy się, kiedy została założona Kartagina. Tę funkcję ablativu nazywa się ABLATIVUS TEMPORIS. Z kolei używając ablativu z przyimkiem, a Didone możemy wskazać na WYKONAWCĘ CZYNNOŚCI przy

formie strony biernej. Tu dowiemy się, PRZEZ KOGO została założona Kartagina. Tę Tę funkcję ablativu określa się jako ABLATIVUS AGENTIS. Dido Tyro nata est Tyroque in Africam venit. Ablativus może nam posłużyć także do wyrażania lokalizacji i pochodzenia. Tak jest w tym przypadku: TYRO wskazuje na miejsce pochodzenia królowej. Jest to tak zwany ABLATIVUS ORIGINIS. Ablatiwu użyjemy także do wyrażenia, SKĄD ktoś gdzieś przybywa, przyjeżdża, dociera. W tym przypadku pozwoli on nam określić początek drogi królowej Dydony, która w końcu doprowadziła ją do założenia Kartaginy. Taki ablativus nazywa się ablatiwem LOCI. In Africa parvo pretio agrum emit. Ablativus może także być użyty dla wyrażenia ceny. Dokładnie tak jest w powyższym przypadku: mowa tu o cenie gruntu, nabytego przez królową. Ablativus ten nazywa się, jak łatwo się domyślić, ABLATIVUS PRETII. Suis manibus Carthaginienses urbem aedificant. Możemy użyć ablativu dla wyrażenia narzędzia, przy pomocy którego coś jest wykonywane. Tak właśnie robimy w tym zdaniu. Jest to tak zwany ABLATIVUS INSTRUMENTI. Rzućmy teraz okiem na obraz francuskiego malarza, przedstawiciela neoklasycyzmu Pierre'a-Narcisse'a Guérina. Przedstawia on spotkanie i rozmowę trojańskiego herosa Eneasza i królowej Dydony i pozwoli nam kontynuować opowieść o losach kartagińskiej władczyni. Nemo reginae par fuit virtute. Kiedy chcemy ograniczyć lub doprecyzować znaczenie nadrzędnego pojęcia, w tym przypadku – przymiotnika par, znaczącego „równy”, także możemy użyć ablativu. Będzie on wtedy nosił nazwę ABLATIVUS LIMITATIONIS lub ABLATIVUS RESPECTUS. Dido femina magna sapientia et eximia pulchritudine erat. Ablatiwu użyć możemy również do wyrażenia posiadanej przez kogoś cechy. W tym przypadku użyjemy go dla wskazania na charakterystykę królowej. Funkcję tę określa się jak ABLATIVUS QUALITATIS. Verba Aeneae dulciora melle fuerunt. Przy formach stopnia wyższego przymiotnika, jak użyte tu dulciora, dla wyrażenia porównania możemy użyć ablativu. Tak właśnie jest w obecnym zdaniu, gdzie słowa Eneasza nazwane są słodszy niż miód. Jest to tak zwany ABLATIVUS COMPARATIONIS. Dydona i Eneasze wkrótce się w sobie zakochali – co pokazuje nam w swym dziele włoski malarz Pompeo Girolamo Batoni. Opowiedzmy w paru zdaniach o uczuciu, które ich łączyło, i o jego tragicznych skutkach. Dido, misericordia amoreque commota, Aeneam cum Troianis in urbe sua accepit. W przytoczonym zdaniu królowa była poruszona, a przyczynę tego poruszenia wyrażamy przy pomocy ablativu, zwanego ABLATIVUS CAUSAE. Występuje on przy czasownikach, niektórych przymiotnikach lub, jak w tym przypadku, imiesłowach. Ablativus jest jednym z tych przypadków, które w języku łacińskim mogą łączyć się z przymkami. Widzieliśmy już ważne połączenie ablativu z przymkiem a (ablativus agentis), teraz zaobserwujemy inne, równie częste w łacinie: tak zwany ABLATIVUS SOCIATIVUS, połączenie ablativu z przymkiem cum, znaczącym „z, wraz z”. Sed Aeneas amore reginae abusus est. Ablatiwu używamy także przy pewnych czasownikach, które wymagają go, bo taką mają rekcję. Bardzo często jest tak, że przypadek, z jakim się łączą te czasowniki, jest zupełnie inny niż mają ich znaczeniowe polskie odpowiedniki! Tak jest z czasownikiem utor, uti, usus sum, używać, oraz z jego złożeniami, jak abutor, które znaczy „nadużyć, wykorzystać”. Silentio ex urbe eius fugire voluit. Ablatiwu możemy użyć także dla wyrażenia SPOSOBU, w jaki coś się wykonuje. Widać to w powyższym zdaniu, gdzie ablativus silentio określa sposób, w jaki Eneasze opuścił miasto. Jest to tak zwany ABLATIVUS MODI. Silentio ex urbe eius fugire voluit. Wspomnieliśmy już, że ablativus jest jednym z tych przypadków, które w łacinie łączą się z przymkami. W tym przypadku mamy do czynienia z ablativem z przymkiem ex. Został on użyty w funkcji ABLATIVUS SEPARATIONIS. Dydona, zawiedziona i zrozpaczona postępowaniem Eneasza, nie chciała dalej żyć. Przyjrzyjmy się, jak ukazał ją w swoim dziele włoski malarz barokowy Andrea Sacchi, zanim

przejdziemy do opowieści o jej dalszych losach. Dido se tamen amōre liberāre non potuit. Ablativus użyty w tym zdaniu oznacza oddzielenie od czegoś, uwolnienie się od czegoś; występuje bez przyimka, ze względu na swój związek z czasownikiem liberare. Jest to nieco inna postać poznanego już wcześniej przez nas ABLATIVU SEPARATIONIS. Amore tandem Dido moritur, Aeneae maledicens. W takim zdaniu, opisującym tragedię Dydony, by wyrazić przyczynę, użyjemy znanego nam już z jednego z poprzednich zdań ABLATIVU CAUSAE.

Zadania

Polecenie 1

Znasz już zjawisko składniowe znane jako *ablatus agentis vel rei efficientis*. Mając w pamięci jego specyfikę, uzupełnij zdania w ćwiczeniach od 1 do 3, dobierając poprawną odpowiedź spośród podanych możliwości.

Ćwiczenie 1

Puer adducitur.

☐ militibus

☐ per milites

☐ a militibus

Ćwiczenie 2

Ad bellum missus est

☐ senatum

☐ senatu

☐ a senatu

Ćwiczenie 3

Plebsatque inopia urgebātur.

☐ fame

☐ fama

☐ a fama

Ćwiczenie 4

Przeczytaj podane niżej łacińskie zdanie, a następnie zdecyduj: w jakiej kolejności Lucjusz odwiedzał wymienione miejsca?

Lucius Romam domo venit, Roma Athēnas. Corinthum Athēnis, Corintho autem Carthaginem, domum Carthagine.

☐ Rzym, dom, Ateny, Korynt, dom, Kartagina

☐ Dom, Rzym, Ateny, Korynt, Kartagina, dom

☐ Rzym, dom, Ateny, Korynt, Kartagina, dom

Ćwiczenie 5

Jak nazywa się funkcja ablatiwu, widoczna we wszystkich poniższych zdaniach? 1. Carior es mihi ocūlis.

2. Amor est melle dulcior.

3. Nihil est otiōsa senectūte amabilior.

☐ Ablativus instrumentalis

☐ Ablativus tempōris

☐ Ablativus comparatiōnis

Ćwiczenie 6

Do podanych przykładów łacińskich zdań i zwrotów z ablativem przeciągnij pasujące do nich wyjaśnienia. Co oznaczają zaznaczone ablatywy w poniższych zdaniach?

Milites metu fugiunt.

przyczyna

Rex erat humili statūra.

cecha

Ominibus dii futura praedicunt.

narzędzie, środek

Eadem nocte venit.

czas

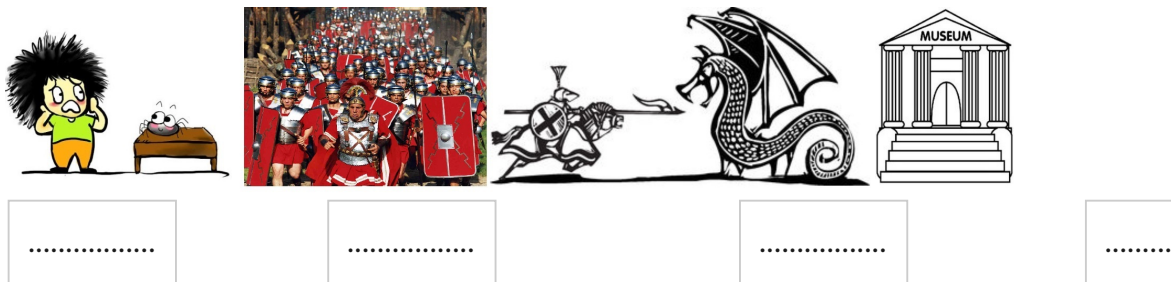
Ilustracja interaktywna *Śmierć Dydony*

Augustin Cayot, „Śmierć Dydony”, 1711, Muzeum Luwr, wikimedia.org, domena publiczna

Ćwiczenie 7

Do podanych ilustracji dobierz odpowiednie podpisy.

Epistula Lutetia Parisorum missa, Terrore commota, Cum legione, Ex Caledonia, Aedificium a multis visitatum, Idibus Maiis, Scuto gladioque se defendit

Zadania domowe

Ćwiczenie 8

Zaznacz zdania prawdziwe.

- ☐ Przy pomocy ablatiwu causae wyrażamy sposób.
- ☐ Przy pomocy ablatiwu originis wyrażamy cenę.
- ☐ Ablativus temporis służy do wyrażenia czasu.
- ☐ Ablativus modi jest używany do wyrażenia przyczyny.
- ☐ Ablativus loci służy do wyrażenia miejsca.

Polecenie 2

Napisz krótkie opowiadanie (6-8 zdań) po łacinie na temat *De Didōnis et Aeneae amōre*. Użyj w nich przynajmniej pięciu różnych funkcji ablatiwu.

Słowniki

Słownik pojęć

Caledonia

Łacińska nazwa Szkocji

Dydona

Mityczna założycielka i królowa Kartaginy

Idy

W kalendarzu rzymskim trzynasty, a w marcu, maju, lipcu i październiku piętnasty dzień miesiąca.

Lutetia Parisorum

Łacińska nazwa Paryża

Tyr

Miasto fenickie

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Augustin Cayot, „Śmierć Dydony”, 1711, Muzeum Luwr, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Augustin_Cayot_-_Dido's_Death_-_WGA01499.jpg), domena publiczna

Bibliografia

Zygmunt Kubiak, *Dzieje Greków i Rzymian*, Znak, Warszawa 2014.

Jan Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2013.